

Miscellanea.

Петиція до митрополита і полеміка з за неї.

Отсю петицію передав мені д. О. Роздольський, найшовши її між паперами о. Л. Порубальського в Тюдеві. Петиція інтерна для нас не лише задля змісту, але і задля зверхньої форми; з її причини виходить полеміка між деканом і парохом і ведеться у всяких мовах, лише не в руській. Сей факт дуже характеристичний для тодішньої інтелігенції, між якою перше місце займало очевидно духовенство.

Петиція зрадагована ще в 1849 р., як то видно з дати 7 січня 1850 р. поставленої деканом у відповіді парохом Угринівському; розуміється, що нім прийшло до тої дати, мусіло проминути кілька або й кільканадцять днів. Роки 1848—1849 належать, як звісно, в історії нашого відродження до найбільше рухливих. Не диво, що ті рухи були багатьом не на руку, а що їм проводило духовенство, треба було того духовенства якось позбути ся. От і кинено на нього підозрінє, що воно стремить до „шизми“. Вороги знали, що такий закид настрашить загал духовенства і стероризує до того степеня, що воно усунеть ся від публичної роботи. Рахунки показали ся не злі, бо духовенство замовкло на якийсь час; але з другого боку раз кинене підозрінє мусіло перемолоти ся між духовенством, а наслідком його була довга і зовсім непожиточна боротьба за обрядовщину і азбуку, еміграція духовних до Росії, розріст між інтелігенцією москвофільства, що з часом видало такі погані плоди. А кілька в тій боротьбі змарнувало ся сил, що при иньших обставинах могли принести нашій батьківщині великі услуги!

Петиція, звернена очевидно до тодішнього митрополита, жадає, аби він взяв духовенство в опіку і очистив його на відповідній місці від безпідставних закидів. Мусіло се дуже боліти духовенство, коли воно взяло ся аж за такі горячі — з боку віри — петиції.

І от тут з нагоди підписування петиції виходить на верх справа, що стала справдішнім боляком на нашому народньому тії і тягнеть ся ще від початків нашого відродження до нині, пускаючи воду на млин тих, що лиш чекають подібної нагоди, аби з того для себе витягти користь. Се справа мови. Видно, що декан Мацілінський мав добру волю і бачив користи в науці народньої мови; з другого боку показуєть ся одначе, що він не знав ріжниці межі справді народньою і церковною мовою, та брав одну за другу рівно. Він покликують ся на виклади в церковній мові, які істнували у Львові на філософічним і теологічним виділі до 1809 р., не догадуючись, що вони, мабуть, і були власне причиною упадку руських викладів в університеті тому, що студенти не учивши ся в середній школі церковщини не розуміли її на університеті і не хотіли її вчити ся; з другого боку вони розуміли добре латину і воліли, щоби їм викладано по латинськи, тим більше, що латина уважалась тоді за свого рода „ліпшу мову“. Коли б одначе тодішні професори стали були викладати від разу простою „хлопською“ мовою, яку студенти мусіли розуміти, бо чули її все на селі, були б не тільки удержали ся руські виклади на університеті, але наша культура до тепер була б посунула ся так, що заощадила б була нам нині кілька десятків літ здогонювання утраченого. Що декан Мацілінський не помітував народньою мовою, хоч і не робив між нею і церковщиною великої ріжниці, видно з його слів, в яких покликують ся на Христа, що дав своїм ученикам дар мов научати у всіх язиках, та на те, що духовні бажаючи сповнити свою задачу в народі, мусять промовляти до нього зрозуміло. Незвичайнож вірний його погляд на школу: „Наші вороги знають добре, що ми доти будемо залежними від них, доки наша проста (*vernacula lingua*) мова не дістанеть ся до шкіл у наших краю.“ Сей висказ і нині має свою вартість і ним можна пояснити з одного боку тяжку боротьбу Русинів з Поляками за кожду школу, з другого боку ворогованє москвофілів проти наших шкіл. Парох Угринівський вже тоді протестує проти уживання народньої мови в школах, хоч у першій замітці не подає майже ніяких арґументів за своїм протестом, а в другій подає або арґументи матеріальної

натури, або дуже лъояльної, якої певно від нього ніхто не міг і не хотів вимагати. Він не може „модегувати“ просьбами правительство, так як би правительства не були для народів, але народи для них. З таких то типів виробила ся назва „Рутенця“, що увійшла майже у пословицю.

Excellentissime Illustrissime ac Reverendissime Domine Domine
Archipraesul benignissime!

Inimici nostri non dormiunt et dies noctesque discordiarum paterizania serit, ut in patria nostra pro frumento oriantur tribuli et pro hordeo spinae. Par est nos non minori diligentia vigilare et ad evellendas venenatas stirpes indefessam adhibere curam; alioquin silvescerent nostri campi et qui a Deo destinati sunt paradisi esse, fierent paulatim seminaria venenorum et pascua draconum. Iam vero, ut de aliis aerumnis, quibus continuo ab adversariis nostris premimur, hodie sileamus, id unum hic adducere sufficiet [в ропі над останнім словом: visum est], quod inimici nostri, prosequendo propositum sibi semel scopum, nos in sublevanda sorte nostra propedire, non cessant nobis quoque obstacula continuo subtundere, ut tali modo nos in dependentia sua ultro retinere valeant. Praeprimis autem est ipsis lapis offenculi ritus noster graecus et lingua ruthena, qua tamquam vernacula etiam in peragenda devotione et celebrando ipso sacrificio missae utimur. Hinc cum nuperrime regali decreto lingua nostra ruthena coeperit in scholis instituendae juventutis gratia introduci, omnem moverunt lapidem, ut eam saltem a studiis altioribus et, si fieri possit, dein successu temporis etiam ex elementaribus scholis eliminent. Noverunt enim adversarii nostri nos non diu in eorum dependentia mansuros, si lingua nostra vernacula fieret his in oris scholastica. Quapropter ut hunc suum scopum eo facilius assequi queant, sparserunt his novissimis diebus rumorem de nobis, quod nos sub tegmine linguae patriae intendamus fidem catholicam hisce in oris depravare et schisma graecorum introducere.

A qua intentione et mentis cogitatione cum simus alienissimi, statuimus unanimiter contra hanc schismatis suspicionem ab adversariis nobis injustissime obtrusam solenniter hisce protestare unaque sincere confiteri Deumque cordium scrutatorem in testimonium vocare, quod nos maiorum nostrorum vestigiis inhaerentes firmiter credamus: Jesum Christum in ecclesia sua constituisse primatum apostolicum in persona divi Petri huiusque successorem esse romanum pontificem et illam solum ecclesiam esse veram, catholicam et apostolicam, quae

romanum pontificem successorem divi Petri tanquam visibile totius ecclesiae catholicae caput vicariumque Christi in terra veneratur, et extra hanc ecclesiam non dari salutem. Hanc doctrinam a maioribus nostris acceptam sincero corde profitemur illamque gregi dominico curae nostrae commisso constanter praedicamus neque unquam ab illa recedere hisce appromittimus.

Ast quam infundata, vana et prorsus irrita est haec adversariorum de nobis schismatis suspicio [в опір. було сūsuspectio, потім з е зроблено і, а с перечеркнено], vel exinde patet, quod in hacce lingua ruthena juventuti nostrae usque ad annum 1809 omnia studia non solum philosophica, verum etiam, quod maximum est, et ipsa theologica publice in praelectionibus academicis [в опір. accademicis] tradebantur, quin tamen ulla inde unionis nostrae cum romana ecclesia evaserit jactura. Imo non obstantibus his circumstantiis, quod a latinis presbyteris [в опір. praesbyteris] propter hunc ritum nostrum graecum continuo vexabamur, quodve in finitima nobis regione Bucovina presbyteri [в опір. praesbyteri] schismatici meliori nos gaudeant sustentatione, attamen neque unicus experiebatur casus, ut ullus presbyter [в опір. praesbyter] aut laicus homo ab unione sacra deficeret et in schisma prolaberetur. En! inconcussam nostram in tuenda cum s. romana ecclesia unione constantiam!

Iam autem ut vocationi nostrae, qua a Spiritu S. vocati et pastores et doctores gregis dominici constituti sumus, respondere verbumque divinum populo fideli idiomate ad eius captum accommodato praedicare valeamus, omnino necesse est, ut alumnis nostris studia theologica in lingua paterna eaque ruthena tradantur; etenim ipse Christus Dominus emittendo apostolos in universum mundum praedicare evangelium non iussit eos solum in una quapiam lingua hocce praedicare, sed dedit eis insimul donum lingvarum, ut cuilibet populo in vernacula ejus lingua praedicetur evangelium. Utque haec vota nostra felicem successum nanciscantur et innocentia cleri nostri de objecta eidem proclivitate prolabendi in schisma palam fiat, protectionem Excellentiae Vestrae praesentibus litteris humillime imploramus. Josephus Macieliński Decanus foranens Zaleszczykiensis et parochus gr. cath. in Swidowa.

Antonius Uhrynowski loci Szczytowce gr. cath. parochus in omnibus praesenti petito exhibitis consentit; jam autem quo ad studia theologica in lingua ruthena pertractanda non consentit, et submisae sua ex parte supplicat, quatenus studia theologica alumnis nostris, sicuti in omnibus regionibus catholicis, eodem modo ut ad tempus

praesens in lingua latina, quae est characteristica s. romanae ecclesiae et fons scientiarum, tradantur.

N 1. (?) Szanowni w Chrystusie Bracia Dekanatu Zaleszczyckiego!

Pogłoska szerzy się, jakoby duchowieństwo nasze obstając za narodowością swoją, skłonność miało do przejścia na schyzmę, i spowodowała cały kler archidiecezalny przeciwko tej niesprawiedliwej i fałszywej o nas opinii uczynić solenną protestacyję, którą to imieniem kleru dekanatu naszego ułożoną Wielebnością [має бути: Wielebnościom] Waszym do podpisu udzielam, kto się z takową zgadzać będzie; tylko proszę bez żadnych dodatkow podpisać imię i nazwisko i tytuł, tak jak ja tu podpisałem i nie pomakulować; podpisy te na obydwóch exemplarzach sztemplem opatrzonych proszę dla urzędowego użycia uzupełnić, niemniej tę protestacyję zapieczętowaną jeden do drugiego odsyłać i jak najspieszniej expediować najmocniej upraszam i obliguję, ażeby ta protestacyja jak najrychlej mogła Jego Excellencyi być przedstawioną i my nie byli zawsze poslednimi. Swidowa d. 7 stycznia 1850.

Joz. Macieliński.

Szczytowce praestt. 16-ten Jänner 1850 DZ. mit der Bemerkung, dass der Gefertigte in dem an S-e Exzellenz stilisirten Gesuche die Klausel wegen Belassung der lat. Sprache im theol. Studium beyzufügen genöthiget war, als das in bezogenem Gesuche berührte ruth. Studium nur für jene, welche die Theologie in der hochwissenschaftlichen lat. Sprache nicht hören konnten, zugedacht war, und nach allerhöchstem Ermessen die Congrua-Ergänzung für sie nur auf 200 F. C. M. festgesetzt wurde, welches Studium auch über das Einschreiten der Ruthenen, welche den Lateinern nicht nachstehen wollten, aufgehoben wurde, — wesswegen jetzt wieder darum zu bitten Wankelmuth wäre, und da endlich das h. k. k. Ministerium, dass es am theol. Studium bei der lat. Sprache verbleibe, ausgesprochen hat, so kann der Unterzeichnete derart Petitionen, welche nur Belästigung deuten, weder mit Stillschweigen übergehen, noch mit seiner Fertigung unterstützen.

Anton Uhrynowski gr. kath. Szczyt. Pfarrer.

Подав В. Гнатюк.

Про збірник пісень Бодяньського.

В „Етнографічному Збірнику“ т. V, ст. 117 (беру цитат із К. Стар. 1899 р., нр. 12, ст. 152 і прим.) згадано про невеличкий рукописний зшиток, що передала вдова Максимовича